

Mate Kapović
Filozofski fakultet u Zagrebu
Odsjek za lingvistiku
Ivana Lučića 3, HR-10 000 Zagreb
mkapovic@ffzg.hr

USTROJSTVO RJEČNIČKOGA ČLANKA U DIJALEKATNIM RJEČNICIMA S OBZIROM NA NAGLASAK

U članku je riječ o tome kako bi trebao izgledati rječnički članak u dijalekatnim rječnicima koji bi nam davao dovoljno potrebnih informacija o naglasku određene riječi. Dani su primjeri loše koncepcije bilježenja naglaska u nekoliko čakavskih dijalekatnih rječnika, autor se ukratko osvrće i općenito na modele opisa naglasnoga sustava u čakavskom (odnosno u hrvatskoj dijalektologiji) te na kraju navodi koji bi se sve oblici minimalno morali nalaziti u rječničkom članku eda bi nam davali više–manje potpunu informaciju o naglasku određene riječi.

U Hrvatskoj se, kao i u drugim zemljama, objavljuju dijalekatni rječnici. Oni su nam važan izvor podataka o našim govorima i dijalektima, uz razne dijalekatne monografije, gramatike, jezične opise itd. S obzirom na autorstvo, dijalekatne rječnike možemo podijeliti na one koje pišu stručnjaci – jezikoslovci, i na one koje pišu nestručnjaci – amateri, odnosno zainteresirani laici. Primjer je takva, amaterskoga rječnika, npr. Matković 2004. Dijalekatne rječnike koje pisahu stručnjaci možemo pak podijeliti na one čiji su autori izvorni govornici dotičnoga govora (npr. Jurišić 1973) i na one čiji autori nisu izvorni govornici dotičnoga govora (npr. Houtzagers 1985). Dijalekatni bi nam rječnici trebali davati obavijesti o određenom govoru na više razina (o nekima više, o nekima manje) – fonološkoj, morfološkoj, leksičkoj, semantičkoj, sintaktičkoj itd. Tako jedna riječ u dijalekatnom rječniku, kao uostalom u kojem god rječniku, treba imati zabilježen naglasak, kod imenica rod, druge važne morfološke oblike, što točniju definiciju i po mogućnosti primjer uporabe dotične riječ u rečenici. Što će od svega ovoga biti zastupljeno u pojedinom rječniku, i kako, ovisi dakako o autorima pojedinačnih rječnika. U Hrvatskoj su nažalost, razmjerno dobro zastupljeni tzv. «razlikovni rječnici» u kojima se bilježi samo one što je nekako različito od standarda – obično se to odnosi na riječi koje su ili posve drugačije nego u standardu, ili imaju drugačiji fonološki oblik, ili različito značenje i sl. U takvim rječnicima onda, npr. nema riječi poput *voda*, *glava*, *vidjeti* i sl. (npr. u Mohorovičić – Maričin 2001). Autorima se takvih dijalektoloških rječnika, uglavnom amaterima, čini da takve, tobože riječi «iste» kao u standardu, nisu toliko bitne kao neke potpuno različite, no to je posve krivi stav. Mnogim su jezikoslovcima, koji se takvim dijalekatnim rječnicima služe (primjerice stručnjacima koji se bave povijesnim jezikoslovljem), često upravo takve, «obične», riječi puno bitnije od

kojekakvih posuđenica iz talijanskoga s početka 20. st. i slično. Šteta je što većina autora – amatera, a katkada i stručnjakâ, to ne shvaća¹.

No ònō je što je posebnost hrvatskoga (uz neke druge jezike, kao što su primjerice slovenski ili litavski) to što većina hrvatskih govora ima prilično složene naglasne sustave². Stoga je dakle potrebno zabilježiti i naglaske na svim riječima u rječniku određenoga govora. I tu dakle do dolazimo do naše teme. Naime, naglaske nije dovoljno zabilježiti sâmo u osnovnom obliku određene riječi, tj. u N. jd. imenice, u infinitivu glagola ili u N. jd. m. r. u pridjeva. Naglasak se pojedine riječi može u paradigmi, tj. u različitim oblicima dotične riječi, mijenjati i često se po naglasku osnovne riječi ne može zaključiti kakav je naglasak u drugim oblicima dotične riječi. Tako primjerice, naiđemo li na riječ *stīnà* u kakvom čakavskom rječniku, i recimo uz nju G. jd. *stinē*, mi ne možemo sâmo po tim dvama oblicima znati je li akuzativ *stīnu* ili *stīnù*. Isto tako, naiđemo li na zapisan sâmo infinitiv *govorīt*, ne možemo znati je li prezent dotičnoga glagola *govorīn* ili *govorīn* i sl. Nažalost, u našim se dijalekatnim rječnicima ipak često može naići na takva nepotpuna naglasna bilježenja. U ovom ćemo članku pokazati neke nasumično odabrane primjere gdje riječi u (čakavskim) dijalekatnim rječnicima nisu dobro naglasno određene, da bismo zatim pokazali koje bi osnovne naglasne podatke trebao sadržavati svaki dijalekatni rječnik.

Kao prvi ćemo primjer uzeti Moguš 2002. Ondje je u predgovoru istaknuto da se je nastojalo dobiti potvrdu za barem dva oblika, ako se po čem razlikuju. To u nekim slučajevima dosta dobro funkcionira, tako se za imenice muškoga roda bilježi N. i G. jd., primjerice *mēd*, *mēda*, za pridjeve sva tri roda (npr. *ljūt*, *ljūtà*, *ljūto*) i neodređeni i određeni oblik, a za glagole infinitiv i prezent. No nezgodno je što je automatizmom odlučeno da će se za sve imenice pisati G. jd. kao drugi oblik. I dok je to zadovoljavajuće za imenice *o*-osnovâ³ tipa *mēd*, *mēda*, ili za *i*-osnove poput *kōst*, *kōsti*, za imenice *a*-osnova poput *ženà*, *ženē* to uopće nije prihvatljivo. Naime, zapišemo li osnovnu riječ kao *glāvà*, *glavē* i *hrānà*, *hranē*, mi ne možemo nikako sâmo prema tim dvama oblicima znati da je (u Senju) A. jd. prve riječi *glāvu*, a druge *hrānù* (Moguš 1966). To se po N. jd. *glāvà* i *hrānà* nikako ne može vidjeti, a pisanje je genitivnoga oblika što se naglasaka riječi tiče posve zalihosno. Naime, već je prema nominativima *glāvà* i *hrānà* posve jasno da će genitivi tih riječi biti *glavē* i *hranē*. Zbog takva nesretna automatizma u odabiru koji će oblik uz N. jd. pisati u natuknici, mi recimo ne možemo znati hoće li A. jd. od riječi *maglā*, *maglē* u Senju biti *māglu* ili *maglù*. Isto vrijedi i za primjere kao što su *ofcà*, *ofcē*; *zorà*, *zorē*; *lozà*, *lozē*; *trāvà*, *travē* itd. Iznimno je naveden A. jd. kod riječi *metlā*, *metlē*, *mētlu* iako bi zapravo ispravan postupak bio da je u svim ovim imenicama, umjesto predvidljiva genitiva, navođen razlikovni akuzativ. Katkada

---

¹ Sa sličnim se shvaćanjima sasvim sigurno susreo i svak tko se bavio terenskim istraživanjima. Primjerice, ja sam jednom imao grdnih problema u uvjeravanju jednoga svoga ispitanika u Dalmatinskoj zagori (Vrgorska krajina) da mi je puno zanimljivije to što oni kažu *plēme*, *plēmēna* s kratkim uzlaznim naglaskom u nominativu, nego što određenu vrstu stoličice zovu *štòkrla*.

² Iznimkom bi tu bili možda sâmo kajkavski podravski govori s vezanim naglaskom (koji unatoč tomu imaju razlikovnu duljinu) ili recimo suvremeni gradski govori Zagreba ili Rijeke koji imaju jednonaglasni dinamički sustav bez opreke po duljini i u velikom broju slučajeva predvidljivo mjesto naglasaka (usp. Kapović 2004).

³ U ovom članku upotrebljavamo dijakronijske nazive za hrvatske sklonidbene tipove. Tako sklonidbu *med*, *meda* zovemo *o*-osnovama, sklonidbu *žēna*, *žēne* *a*-osnovama, a sklonidbu *noć*, *noći* *i*-osnovama (u kroatističkoj bi literaturi to bile *a*-, *e*- i *i*-osnove).

ovaj propust nadomješta akcentuiranost rečenicâ–primjerâ, pa tako doznajemo da su akuzativni likovi riječi *glāvà* i *vodà* upravo *glâvu* i *vòdu* zato što te primjere u akuzativu slučajno možemo naći u dotičnim rečenicama–primjerima. No kod ostalih si navedenih primjera ne možemo tako pomoći, a i nema smisla ovisjeti o tome je li koja riječ slučajno zabilježena baš u tom i tom padežu u primjeru. Od prigovorâ ne spašava ni činjenica da je u gotovo svim čakavskim govorima A. jd. od *glāvà* ili *vodà* *glâvu* i *vòdu*, a ne *glāvù i *vodù. Iako možemo pretpostaviti da će A. jd. tih riječi biti takav, čak i ako to nije eksplicitno navedeno, isto tako znamo da je velika vjerojatnost da će i N. jd. biti *glāvà* i *vodà*, a ne kako drugačije, pa se isto tako može reći da se ni u N. jd. ne treba zabilježiti naglasak (to je dakako posve krivo stajalište). Također, propust ne umanjuje ni to što je u Moguš 1966 (: 70–71) navedeno da je A. jd. od *lozà* – *lòzu*. Ostalih primjera ondje nema, a da ih i ima, to svejedno ne bi bilo opravdanje za takav loš odabir koji će se padež u *a*-osnovama uz N. jd. bilježiti.

Kao drugi primjer možemo uzeti Mohorovičić – Maričin 2001. I u tom je rječniku akcentuacija nesustavno provedena. Tako primjerice imamo zabilježena sva tri roda u *drâg*, *drâgà*, *drâgo* ili zabilježen i prezent uz infinitiv, kao npr. *oblètât*, *oblêćen*, *obletèt*, *obletîn*, zabilježen je i G. jd. u primjeru *pòd*, *podà* (ali ga nema u *pòp* i *krùh*) i sl. S druge strane, nema zabilježenih akuzativa od riječi *gĵistà*, *gorà*, *rùkà* itd., niti je zabilježen prezent glagola *hodit*, *ložit* itd.

Kao treći ćemo primjer uzeti Radulić 2002. Ondje je također nesretno u *a*-osnovama izabran G. jd. kao drugi padež koji će se bilježiti pa tako ne znamo koji akuzativi stoje prema *maglâ* (–*iê*), *slq̄nà* (–*iê*). Katkada slučajno doznajemo iz primjerâ kojemu naglasnomu tipu pripada riječ – tako uz *gorà*, –*iê* nije zabilježen akuzativ⁴, ali srećom je u primjerima zabilježeno u *gorù*. Uz infinitive glagola nije naveden prezent, pa tako saznajemo da prezent od *hrq̄niti* i *fq̄liti* glasi *hrq̄nin* i *fq̄li* samo zato što se prezent slučajno javlja u primjerima koji su nasreću akcentuirani. No kada prezenta u primjeru nema, ne znamo ni kakav je prezent – npr. kod *hoditi*, *piti*, *goditi* itd. Dodatna je nezgoda kod ovoga rječnika što tu namjerno nisu popisane neke «obične» riječi tipa *govoriti* i sl.

U rječniku *Libar viškiga jazika* A. jd. Rokija, akcentuacija također nije sustavno provedena, što ne čudi s obzirom da je tu riječ o nestručnjaku. Tako ondje slučajno iz primjera doznajemo da je A. jd. od *gorà* *gòru*⁵ te da je A. jd. od *glòvâ* *glòvu*. S druge strane, nikako ne možemo doznati kako bi glasili akuzativi riječi *lozà*, *stĳnjâ* ili *òvcà*.

Prije nego što izložimo kako bi trebala izgledati rječnička natuknica s obzirom na naglasak, valja nam reći još koju o opisu naglasnih tipova u hrvatskoj dijalektologiji i u slavistici jer je to problem izravno povezan s ovim našim. Propusti u bilježenju naglasaka u našim dijalekatnim (i standardnim!)⁶ rječnicima potječu upravo iz nepoznavanja kvalitetna

⁴ Ta je riječ izgleda i inače posebno nesretna jer joj akuzativa ne bilježi ni Dulčić & Dulčić 1985, u kojem je inače redovno zabilježeno više oblika iste riječi, npr. *lozà*, *lozē*, pl. *lòze*, *lòz/lozĳh*.

⁵ U ovom se djelu kratki čakavski naglasak bilježi znakom ` , a ne uobičajenim `.

⁶ U rječnicima hrvatskoga standardnoga jezika nailazimo na posve jednake probleme kao u dijalekatnim rječnicima. Tako primjerice u ERJ nalazimo samo uz N. jd. *gòra*, samo V. jd. *gòro* i G. mn. *górâ* koji nam ne govore je li A. jd. *gòru* ili *gòru* (za neke se primjere, kao za riječ *péta*, ne bilježi nikakav kosi padež), dočim je u ARJ lijepo zabilježeno «*Akc. se mijenja u dat. sing. gòri, u acc. sing. gòru, u voc. sing. gòro, u nom., acc., voc. pl. gòre, u gen. pl. gòrà*».

modela opisivanja naglasnih tipova. Ovdje ćemo navesti nekoliko nasumičnih primjera prekomplicirana opisa naglasnih tipova u kroatističkoj dijalektologiji. Tako primjerice Jurišić (1966: 70–72), inače autor najboljega hrvatskoga dijalektalnoga riječnika (Jurišić 1973), navodi za imenice muškoga roda 20 tipova i podtipova u klasičnoj kroatističkoj maniri. Pritom primjerice odvaja imenice poput *brät, bräta* i *cār, cära* kao različite tipove premda je to posve isti naglasni tip, osim što se u drugom primjeru u N. jd. automatski javlja $\tilde$ umjesto $\sim$ s obzirom da riječ završava na sonant. Posve je nesvršishodno da zapravo jednak naglasni tip odvajamo po automatskom duljenju prije dočetnoga sonanta. Isto vrijedi i za *böb, bobä* prema *bör, borä* gdje isto valja razdvojiti automatsko duljenje ispred dočetnoga sonanta od naglasnoga obrasca. Nepotrebno je i razdvajanje imenica po broju slogova – čemu posebno razdvajati *böb, bobä, sūd, sūdä, lonäc, loncä* i *živöt, životä* kad je očito da je riječ o istom naglasnom obrascu gdje je broj slogova i duljina naglašenoga odnosno prednaglasnoga sloga zapravo nebitna za razvrstavanje imenica u naglasne tipove. Osim toga, Jurišić svrstava imenice tipa *lük, lüka, grād, grāda* i *léd, lèda* u podvrste istoga tipa (jednosložne imenice «s akcentom na osnovi») iako je očito da je tip *lük, lüka* posve različit od tipa *grād, grāda* i *léd, lèda* po tome što u prvom tipu nema preskakanja naglasaka – *od lüka*, a u drugom ima – *iz leda, ü grād* te po tome što u prvom tipu naglasak u lokativu ostaje na osnovi – *vřč, vřča, u vřču*, dočim je u drugom tipu naglasak u lokativu na zadnjem slogu – *u grādù, bröd, bröda, na brodü*. Slični su problemi i u Moguš 1966. Iako Moguš (1966: 63) posve ispravno kritizira stariji pristup određivanju naglasnih tipova prema broju slogova (što je uveo Daničić), pa zaključuje da je besmisleno odvajati jedne od drugih imenice kao *pöp, popä* i *konöp, konopä* ili *mış, miša* i *prijatelj, prijatelja* (jasno, ovdje je riječ o senjskom govoru), opet njegov pristup nije izrodio zadovoljavajuću podjelu naglasnih tipova. Tako se naglasak tipa *galeb, gäleba* i *jezik, jezika* sasvim bezrazložno odvaja od naglasaka tipa *stärac, stärca* i *gospodīn, gospodīna* – jedina je tu razlika automatska promjena $\sim$ u $\tilde$ ispred sonanta u zatvorenom slogu. Osim toga, zadnja se dva primjera po načelu «različit akcent na istome mjestu» bezrazložno trpaju u isti koš sa *sīn, sīna*, DLI. mn. *sīnin* iako je to posve različit tip jer tu promjena naglasaka nije automatska. Tip se *sīn, sīna*, DLI. mn. *sīnin* odvaja od tipa *gölub, göluba*, DLI. mn. *golūbin* premda je to očito isti tip. Tip je *böb, bobä* posve odvojen od tipa *kljūč, kljūčä* na osnovi G. mn. *popī : kljūči* i DLI. mn. *popīn : kljūčīn* iako je tu posrijedi isti tip sàmo što je pomak naglasaka u *kljūči* i *kljūčīn* uzrokovan duljinom osnove (a u Senju ispred dugoga naglasaka ne može biti prednaglasne duljine)⁷. Ključan je problem ovakvih razvrstavanja naglasnih obrazaca to što se u razvrstavanju nepotrebno uzimlju u obzir automatske pojave poput duljenja ispred sonanata, što se nepotrebno uzimlje u obzir broj slogova, što se ne uzimlju u obzir važne pojave poput preskakanja naglasaka itd.

U inozemnoj je literaturi uobičajeno slavenske naglasne tipove, i imenske i pridjevske i glagolske (bilo da je riječ o dijakronijskim ili sinkronijskim radovima), svrstavati u 3 naglasne paradigme – n. p. *a*, n. p. *b* i n. p. *c* kako ih je nazvao norveški baltoslavist Christian Stang (1957). Takva je podjela praktična, pruža najbolji model u opisu slavenskih naglasnih sustava, a, kako rekosmo, u međunarodnoj je slavistici općeprihvaćena. Nažalost,

⁷ Za povlačenje naglasaka radi ujednačivanja duljine usp. Kapović 2003. Langston 1999 govori detaljno o istom problemu, ali ga pomalo neprecizno definira kao čisto fonološku promjenu iako je riječ zapravo o analoškoj ujednaci duljine u svim oblicima. U Senju nije moguć naglasak tipa ***kljūčīn* pa se, da bi se duljina iz *kljūč, kljūčä* itd. ujednačila u svim padežima, naglasak mora povući i tako nastaje *kljūčīn*.

iako ovaj pristup nudi brojne pogodnosti ne samo za dijakronijsko proučavanje slavenske akcentuacije (usp. npr. Dybo 1981), nego i u praktičnu opisu naglasnih sustava hrvatskih dijalekata, na građi hrvatskih dijalekata takav pristup primjenjuju samo inozemni stručnjaci⁸. Ovdje ćemo ukratko izložiti kako izgleda opis naglasnih tipova na primjeru čakavskoga pomoću naglasnih paradigama *a*, *b* i *c*. Naglasnu paradigmu *a* karakterizira stalni naglasak ` na prvom ili kojem drugom slogu u osnovi (*răt, rătă; vrăna, vrănu*), n. p. *b* karakterizira zaosnovni naglasak – naglasak na prvom slogu poslije osnove, ili neoakut na zadnjem slogu osnove (*pūt, pūtă; ženă, ženŭ*)⁹, a n. p. *b* čeonni naglasak u jednim oblicima (*grād, glăvu*), koji stoji na apsolutnom početku fonetske riječi to jest preskače na prijedloge i neke veznike (*ŭ grād, nă glăvu*), dočetni naglasak u drugim oblicima (*u grādŭ, glăvă*)¹⁰ ili ` u sredini (*glăvămi*)¹¹. Tako u n. p. *a* pripadaju npr.: *prăg, prăga, na prăg; ježik, ježika; krăva, krăvu, za krăvu; ̀stina, ̀stinu; govėdina, govėdinu; sĭto, sĭta, za sĭto; govėdo, govėda; smřt, smřti, na smřt; pŭn, pŭna, pŭno, odr. pŭnĭ; prăviti, prăvĭš*¹² (sjevernočakavski dakako *pŭni, prăviš*). U n. p. *b* pripadaju npr.: *bòb, bobă, na bòb; žìvòt, žìvotă; sŭd, sŭdă; junăk, junăkă; ženă, ženŭ; hrănă, hrănŭ; selò, N. mn. sèla (ili selă); žŭt, žŭtă, žŭtò, odr. žŭtĭ; nosĭti, nòsĭš; mlătĭti, mlătĭš*. U n. p. *c* pripadaju npr.: *bròd, bròda, nă bròd; grād, grăda, ̀z grăda; kòrăk, kòrăka, ŭ korăk; nogă, nògu, nă nogu; zĭmă, zĭmu, nă zĭmu; sramotă, srămotu, nă sramotu; visĭnă, vĭsĭnu, ŭ visĭnu; zvòno, nă zvono, N. mn. zvonă; jăje, nă jăje, N. mn. jăjă; kòst, kòsti, dò kosti; rĭč, rĭci, òd rĭci; bôs, bosă, bòso, bosĭ; drăg, drăgă, drăgo, dragĭ (češće drăgĭ); bòlestan, bolėsna, bolesnò, odr. bolesnĭ (mlađe *bolėsni* ili *bòlesni*); lomĭti, lomĭš*. Da se ima razloga što se i imenice i pridjevi i glagoli svrstavaju u ove tri paradigme, usp. *ženă, ženŭ* (n. p. *b*) ~ *ženĭti, žènĭš* (n. p. *b*) ~ *žènskĭ* (n. p. *b*); *gòvòr, na govorŭ* (n. p. *c*) ~ *govorĭti, sjevernočak. govoriš* (n. p. *c*); *zvòno, n. zvonă* (n. p. *c*) ~ *zvonĭti, zvonĭš* (n. p. *c*); *sŭd, sŭdă* (n. p. *b*) ~ *sŭdĭti, sŭdĭš* (n. p. *b*); *răna, rănu* (n. p. *a*) ~ *răniti, rănĭš* (n. p. *a*); *hrănă, hrănŭ* (n. p. *b*) ~ *hrănĭti, hrănĭš* (n. p. *b*) itd. Sâmo je po sebi jasno da se ovo odnosi na kakav idealni, opći čakavski dok se pri opisu pojedinih govora dakako mora voditi obzira o osobinama dotičnoga sustava.

I na kraju da kaŭemo što bi svakako svaki rječnički članak u dijalekatnom rječniku morao minimalno sadržavati što se tiče naglasaka. Za *o*-osnove, dovoljan će biti uz N. jd. i G. jd. npr. *čăs, čăsă; grėb, grebă; mòst, mòsta*. Ovisno o dijalektu, odnosno potrebi, mogu se bilježiti i drugi padeŭi, kao L. jd. (ima li naglasne promjene, kao u n. p. *c* – *grād*, ali *u*

⁸ Npr. Houtzagers 1985, Kalsbeek 1998, Langston 1999. Takav sam pristup primjenjivao na hrvatskoj građi i u svojim radovima, npr. Kapović 2003, a Brozović & Ivić 1988 (: 18) je jedan od rijetkih primjera gdje se on spominje u domaćem izdanju.

⁹ Ako je slog kratak, kako nema kratkoga neoakuta, stoji dakako ` , usp. *pūt, pūtă* i *pòp, popă*.

¹⁰ Za potpuni popis padeŭa koji imaju dočetni naglasak u n. p. *c* u svim sklonidbama v. Kapović 2003: 52.

¹¹ Jasno, pri opisu se različitih govora opisi naglasnih paradigama moraju malo modificirati. Primjerice, u nekom govoru može u n. p. *c* opreka *glăvă : glăvu* biti ujednačena kao *glăva : glăvu* (potpuno ili djelomično), u nekom govoru možda u svima ili u većini riječi nema više pomaka naglasaka u L. jd. pa imamo *na bròdu* umjesto starijega *na brodŭ*, negdje može preskakanje naglasaka na prednaglasnicu potpuno ili djelomično nestati – *od bròda* umjesto starijega *òd broda*, u pojedinim se govorima mogu dogoditi i sustavne promjene (inovacije) u mjestu naglasaka pa i to može znatno promijeniti sliku itd.

¹² Ovamo bi još ušle imenice poput *sŭša* s nepromjenjivim neoakutom te posuđenice, kao *kapetân*, koje mogu imati nepromjenjiv dugi silazni naglasak.

grādù)¹³, N. mn. ili kosi padeži. U *i*-osnovama je G. jd. također minimum: *kōst*, *kōsti*. Po potrebi, odnosno ovisno o dijalektu, može se kod imenicâ s promjenljivim naglaskom (n. p. *c*) zabilježiti i L. jd. (*nōc*, *nōci*, ali *po noći*), te kosi množinski padeži (G. mn. *noći*, DLI mn. *noćima* ako su padeži ujednačeni itd.). U *a*-osnovama treba uz N. jd. dati ne G. jd. koji nije razlikovan, nego ili A. jd. ili N. mn. Dakle, uz *ženà*, *metlà* treba napisati i A. jd. *ženù*, *mètlu* ili N. mn. *ženè*, *mètle*. Kod pridjeva bi bilo najbolje napisati sva tri roda u neodređenom obliku i određeni oblik iako već u načelu često po samom neodr. N. jd. muškoga roda možemo zaključiti koji su ostali oblici – npr. da je prema *čist* neodr. ž. r. *čista* (ako pridjev nije prešao u n. p. *b* u dotičnom govoru dakako), da je prema *žūt* i neodr. sr. r. *žūtò*, a da je prema *glâdan* neodr. sr. r. *glâdno*. Dakako, radi lakše porabe rječnika, a također i zato što se na terenu rijetko sreću idealni, arhaični tipovi govora, bolje je napisati sva četiri oblika. Kod glagola je dosta napisati uz infinitiv i prezent (*voditi* = *loviti*, ali *vōdīš* ≠ *lovīš*). Kao što rekosmo, to bi bio minimum. Svakako bi uz ove oblike trebalo uvijek zabilježiti primjere preskakanje kod pojedinih riječi (*nà nōs*, *zà boga*, *ispod mosta*), a može se reći kao opće pravilo – što više raznih naglašanih oblika, to bolje. To jest, od viška glava ne boli (dočim od manjka itekako može). Svakako bi bilo korisno prije svakoga rječnika dometnuti i kratak pregled morfologije i naglasnih obilježja dotičnoga govora, no ukoliko toga nema, taj se nedostatak mora pokušati nadoknaditi obiljem primjera u samom rječniku.

Literatura

ARJ = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. I–XXIII (1881–1976), Zagreb:JAZU.

DULČIĆ, JURE; DULČIĆ, PERE 1985. Rječnik bruškoga govora. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 7/2.

DIBO, VLADIMIR A. 1981. Славянская акцентология. Опыт реконструкции системы акцентных парадигм в праславянском. Москва:Издательство “Наука”.

Erj = *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (ur. Lj. Jojić & R. Matasović), Zagreb 2002.

HOUTZAGERS, H. P. 1985. *The čakavian dialect of Orlec on the island of Cres*. Amsterdam:Rodopi.

BROZOVIĆ, DALIBOR; IVIĆ, PAVLE. 1988. *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb:Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«.

JURIŠIĆ, BLAŽ 1966. *Rječnik govora otoka Vrgade*, I dio. Zagreb:JAZU.

JURIŠIĆ, BLAŽ 1973. *Rječnik govora otoka Vrgade, uspoređen s nekim čakavskim i zapadnoštokavskim govorima*, II dio: *Rječnik*. Zagreb:JAZU.

KALSBECK, JANNEKE 1998. *The Čakavian Dialect of Orbanici near Žminj in Istria*. Rodopi:Amsterdam – Atlanta.

KAPOVIĆ, MATE 2003 (2005). Razvoj starih dugih samoglasa u hrvatskom i ostalim slavenskim jezicima. *Filologija* 41, 51–82.

---

¹³ Hoće li se koji padež bilježiti u rječniku ovisi o uvodnoj raspravi. Ako je ondje primjerice rečeno da sve imenice kao *grād*, *grāda* odnosno *mōst*, *mōsta* (tj. n. p. *c*) imaju naglasak na dočetku u L. jd. (*u grādù*, *na mostù*), onda to jasno ne treba posebno navoditi u rječniku. Ako se takav pomak naglasaka na nastavak događa samo u nekim riječima, onda svakako treba u rječniku zabilježiti u kojima. Također, ako su moguća dva oblika (npr. stariji – *na mostù*, i mlađi – *na mōstu*), to bi jednako tako trebalo zabilježiti.

- KAPOVIĆ, MATE 2004 (2005). Jezični utjecaj velikih gradova. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 30, 97–105.
- LANGSTON, KEITH 1999. Analyzing the accentual patterns of Čakavian dialects. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 11, 165–185.
- MATKOVIĆ, DINKO 2004. *Rječnik frazema i poslovice govora Vrboske na otoku Hvaru*. Jelsa:Ogranak Matice hrvatske Jelsa.
- MOGUŠ, MILAN 1966. Današnji senjski govor. *Senjski zbornik* 2, 5–152.
- MOGUŠ, MILAN 2002. *Senjski rječnik*. Zagreb – Senj:HAZU/MH Senj.
- MOHOROVIČIĆ – MARIČIN, FRANJO 2001. *Rječnik čakavskog govora Rukavca i bliže okolice*. Rijeka – Opatija – Matulji:Adamić.
- RADULIĆ, LADISLAV 2002. *Rječnik rivanjskoga govora*. Zadar:Matica hrvatska.
- RÒKI – FORTUNĀTO, ÂNDRO. *Líbar víškiga jazika*. Toronto.
- STANG, CHRISTIAN S. 1957. *Slavonic accentuation*. I komisjon hos H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard). Oslo.

Accentuation of Entries in Dialectal Dictionaries

Abstract

The paper deals with the way the entries in dialectal dictionaries should be arranged in order to provide all necessary accentological data. Several unsatisfactory examples from Čakavian dialectal dictionaries are presented. General problems in the description of Čakavian (and other Croatian dialects') accentual systems are also discussed. Finally, the satisfactory form of entries concerning accentuation is suggested.

Ključne riječi: dijalektologija, leksikografija, čakavski, naglasak
Key words: dialectology, lexicography, Čakavian, accent